

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

**Naučni skup Književno djelo Ćamila Sijarića,
[Sarajevo, 15. i 16. april 2002.]: Scientific Meeting
Ćamil Sijarić's Literary Work**

Lešić, Zdenko; Martinović, Juraj

2003.

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/825>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

POSEBNA IZDANJA
KNJIGA CXXI

Odjeljenje za književnost i lingvistiku ANUBiH
Knjiga 10

NAUČNI SKUP

KNJIŽEVNO DJELO
ĆAMILA SIJARIĆA

Uredili
Zdenko Lešić
Juraj Martinović

SARAJEVO 2003

ĆAMIL SIJARIĆ – IZMEĐU USMENE I PISANE RIJEČI

Husein Bašić

Još kao predratni student na Beogradskom univerzitetu, Ćamil Sijarić je zapamćen kao rijetki pojedinac koji uporno vježba umijeće govorenja, istina, tada za potrebe javnih nastupa na studentskim skupovima, gdje se mnogo i žustro govorilo protiv ondašnjih vlasti, diktature i fašizacije zemlje koja je bila u toku. I dok su neki studenti briljirali u usmenom govorništvu (Rifat Burdžović – Tršo, Avdo Humo, Veljko Mićunović i drugi), Sijarić je vježbao, marljivo i uporno, vidno napredujući u tome, ostvarujući zavidan nivo umijeća govorništva, što će ostati njegova trajna preokupacija i vrlina tokom cijelog života.¹

Zna se da je Ćamil Sijarić bio u prilici da upražnjava vještinu govorenja, kako tokom neobaveznih razgovora i noćnih sjedeljki tako i za vrijeme kulturnih manifestacija, ali i na prigodnim i oficijelnim skupovima, gdje je njegova riječ uvijek bila neobična i zanimljiva, rado slušana i pamćena, "kao da ih je držao pod jezikom" – kako reče neko ko ga je dobro poznao. Trebalo je samo pratiti izraz njegovog lica dok govori, njegove žive i pokretljive oči, koje su začas mijenjale oblik i boju, sjaj i vatru kojom je ozarivao svoje priče. Ili posmatrati njegove dugoprste šake, koje su takođe imale svoj govor, njegove uzdignute vjeđe, kao lastavičje krilo, njegove čas napućene usne, čas poluotvorene, njegovu koštunjavu figuru koja je pratila sve to – pa bi se vidjelo da je Ćamil Sijarić volio da govori i da uživa u svom govoru.

Bilo bi interesantno uporediti obrasce i sadržaje Sijarićevih pripovijedaka s obrascima i sadržajima njegovih usmenih priča (šira elaboracija je izvan obima i mogućnosti ovog kratkog osvrtu). Tako bi se učinila izvjesnijom pretpostavka da je Sijarić, u stvari, usmenim pripovijedanjem

¹ Vojo Kovačević: *Rifat Burdžović- Tršo*, Beograd, 1975.

izoštravao svoju misao, činio je ljepšom i prijemčivijom i oslobađao se "straha" od njenog slivanja u pisanu formu, koja se više nije dala ni mogla popravljati. Na pitanja "kako stvara", odgovarao je da ne popravlja napisano i da ima "strah" od pisane riječi.

Da bi ovaj zaključak bio još očigledniji, valjalo bi prvo sabrati i objaviti sjećanja ljudi koji su drugovali s njim, onih koji su bili u prilici da ga slušaju i pamte njegove priče. Poduhvat Faruka Dizdarevića, Ćamilovog zemljaka, da od ljudi s kojima je Sijarić dolazio u kontakt prikupi sjećanja na njega i objavi ih u knjizi "Ćamil – gora razgovora",² čin je vrijedan pažnje, u trenutku kada je možda isticalo vrijeme svježih sjećanja i pamćenja Ćamilovih priča. Takvih sjećanja svakako ima u pomenutoj knjizi, ali po mom mišljenju, trebalo bi sabrati samo Ćamilove usmene priče, one koje su zabilježene na magnetofonskoj traci, kao i one koje do sada nijesu štampane, a utvrdi se da sadrže prepoznatljiv Ćamilov govor i stil, njegovu leksiku i način pripovijedanja. Tek tada bi se s više sigurnosti moglo reći koliko je Sijarić usmenu priču utkao u svoje djelo. Vidjelo bi se kako obrasci usmene priče prelaze u formu umjetničkog izraza. Tek tada bi se moglo utvrditi koliko je te priče, koje je na izgled lako pričao, "sporo i naporno" kako je tvrdio u intervjuima, ugrađivao u sopstveni prozni iskaz. Vidjelo bi se, takođe, koliko njegovi usmeni sižei i motivi korespondiraju s njegovim djelima, šta je sve Sijarić nadogradio i domislio a šta preuzeo iz usmene djelatnosti i tradicije, kojom se znalački koristio ili je, u zanosu i nadahnuću, sam stvarao.

Skladnom povezanošću svega što je stvorio, bez razlike na književnu formu, specifičnom leksikom i stilom – Sijarić podsjeća na tvorca *Ilijade i Odiseje*, ali i na tvorce priča iz *Hiljadu i jedne noći*, te ponajviše na svoje prethodnike, epske pjesnike-pjevače iz bogate sandžačke usmene tradicije (Ćor Husa Husovića, Avda Međedovića i dr), koji su na osnovu poznatih motiva i sižea, dakle tradicionalnih priča, stvarali izuzetne epske sadržaje s nekoliko hiljada stihova, obima kakav nije poznat u epskoj poeziji južnoslovenskih naroda, pa vrlo rijetko i u svjetskim razmjerama. Može se reći da su motivi i sižei pripovijedaka Ćamila Sijarića u svom prvobitnom obliku bili "usmeni i tradicionalni", kao što su to motivi i sižei Homerove *Ilijade i Odiseje*, ili "priče" (sadržaji) bošnjačkih epskih pjesama u Sandžaku, kako su to primijetili američki naučnici Milman Parry i Albert Bates Lord.³ U potvrdu ove teze Nikola Kovač kaže: *Njegove pri-*

² Faruk Dizdarević: *Ćamil – gora razgovora*, Pljevlja, 2001.

³ Albert B. Lord: *Pevač priča*, Idea, Beograd, 1990.

će, od kojih su mnoge u gotovo istovjetnom obliku prenesene u književni tekst, nisu bile samo izraz uživanja u dokonim raspoloženjima ni samo slatkorječiva zabava, kojom se prekračuje vrijeme. Ćamil je na svaku situaciju reagovao gotovom pričom u kojoj misao ili ljudski postupak dobijaju ne samo razuđen književni oblik nego i širinu egzistencijalnog prostora koji pojavama iz života omogućava punoću razumijevanja i dubinu misaonog suočenja bića sa suštinama. Ćamil je bio uvjeren da se u prostorima priče sabira mudrost svijeta i svijest o smislu čovjekovih postupaka.⁴

Nije baš u svakoj Sijarićevoj pripovijeci *anegdotski zametak*, a i tamo gdje ga je lakše uočiti, pisac mu je dao dublji i tajnovitiji smisao, domislio i razudio anegdotski siže, čaranjem i bajanjem u duhu narodne skaske. Manirom vrsnog pričaoca, ovaj stvaralac usložnjava i uneobičava svoju priču, dajući joj gotovo uvijek nešto od specifične *sijarićevske* melanholije, tuge i tragizma, kojim obiluje čitav njegov umjetnički opus – ne samo pripovijetke, već i romani i njegova kasno objavljena lirika. Ta melanholija, taj iskonski sudbinski tragizam je vjeran pratilac njegovih junaka, kojima bez njega ne bi pristajalo da žive, jer u njemu nalaze smisao borbe i postojanja. Zato se u njegovim pričama duboko pati i često umire. Vješto se sakrivši, često izostavljajući i zatamnjujući lice koje priča, kao da su te priče odvajkada bile među ljudima, on objektivizira i univerzalizuje svoje pripovijedanje, koje se, i kad je sačinjeno od najfantastičnijih elemenata, doima kao moguć i logičan slijed. Takav primjer nalazimo u izvanrednoj priči *Sablja*. U osnovi Sijarićeve priče često nije ni cijela anegdota, već samo njen sažetak, na primjer narodno vjerovanje da voda kojom se gasi i kali usijano gvožđe, od koga se kuje sablja, ima ljekovita svojstva: *Za kadiju iz Akova znalo se samo toliko da je bio učen čovjek, i da se – u njegovo vrijeme, ni u tri cijela kadiluka nije mogao naći čovjek koji bi napamet znao toliko mudrih izreka, lijepih pjesama, pametnih besjeda, beskrajnih priča o čudesima zemaljskim, koliko ih je znao on, kadija iz Akova*. Upotrijebivši pasivni oblik *"znalo se"*, pisac to provlači kao trajnu odliku, ne ističući ni ko priča, ni kome priča. To je nešto što se bez provjere uzima kao tačno. Ovakve oblike srešćemo vrlo često u Sijarićevom pripovijedanju. Možda u životu i nema tako zanesenih i strasno predanih ljudi svojoj mucu ili svojoj ljubavi, ali u Sijarićevom kazivanju sve je moguće: i da čovjek upropasti svoj život i imanje da bi pronašao vodu koja više nikome ne treba (*Bunar*), i kad se suprotstavljaju strogim patrijarhalnim za-

⁴ N. Kovač: Ćamil Sijarić – pisac opsjednut pričom, u zborniku Ćamil – gora razgovora (priredio Faruk Dizdarević), str. 139.

konima (*Ukradena nevjesta*), i kad se muhadžiri pokaju i vraćaju u zavičaj iz Turske, gdje su se odselili, s izvjesnošću da u njemu budu tuđi i svakome na putu i smetnji (*Gost*), ili kad se smrzavaju i gube u bespuću, u snijegom zatrpanom zavičaju (*Put*).

Sijarić je ostavio uvjerljivo kazivanje kako je dolazio do motiva i kako ih je oblikovao u umjetničke priče. Na jedno pitanje: *Otkud Vaše zanimanje za motiv vode?* – on odgovara: *Do motiva o vodi dolazio sam slučajno. Evo jednog od njih. Sjedimo – jedno malo društvo, pred kahvanom u Novom Pazaru. Tamo do nas je drugi sto, za njim sjede neki seljaci. Razgovaraju o vodi – o nekakvoj vodi – "promuklici". Bilo mi je čudno to ime i stanem da ih slušam. "Nije ga htjela 'promuklica', kad joj je prišao, prestala je da teče. Nije htjela da ga izliječi". Prišao sam za njihov sto i pitao ih o čemu to pričaju. Odgovorili su mi da nije za mene to o čemu pričaju; bio sam uporan i od njih doznao da postoji voda koja izliječi bolesnika kad se u njoj okupa, a ako nekog neće da izliječi, ona prestane da teče. Zamišljao sam šta je sve u duši onih pred kojima ta voda prekapi, ne teče, neće ih. Kao da za to ima neki svoj razlog za koji ljudi ne mogu da znaju. O tome su – o toj moćnoj vodi, o vodi ljekarici razgovarali ti seljaci, a ja ih slušao; nisam htio da ih u tome razuvjeravam, neka vjeruju.*

Eto, iz tog kratkog razgovora seljaka u novopazarskoj kahvani Sijarić je majstorski izvukao motiv za izvrsnu priču *Voda promuklica*. Počeo je poizdalje, neutralno, ne unoseći ništa lično, opisom pejzaža kojim može započeti svaka priča. Obično narodno vjerovanje da postoji takva voda, "promuklica", koja može da izliječi koga hoće, a može i da se sakrije, potone u zemlju, ostane gluha na sve molbe i preklinjanja onih kojima je potreban njen lijek – Sijarić je podigao na nivo opštjeljudske sudbine i tragike, koja razdvaja ljude i njihove bolesti po nekom tajanstvenom ključu, a ključ je u rukama i vlasništvu više i svemogućе sile, kojoj se čovjek ne može umoliti, već to biva po volji i čudi onoga što se ne može dokučiti ni spoznati.

U nastavku ovog odgovora Sijarić kao da žali što se svakim danom sve više demistifikuju razna čudesa u koja je čovjek vjerovao, jer to siromaši i skućuje priču, lomi joj krila, pa se pričalac nalazi u čudu: kako da njihova priča istovremeno bude i fantastična i vjerodostojna, moguća a time i istinita. Biće da je Ćamil Sijarić bio u nas posljednji veliki pričalac bajkovitih i fantastičnih priča, *Šeharzada našega doba*, koji je upravo svojom fantastikom i čaranjem nadoknađivao i činio uvjerljivom i onu drugu dimenziju umjetničke priče. Evo šta o tome on kaže: *Inače su vjerovanja u razna čuda danas već prestala, i za toliko je svijet siromašniji. Ne postoji*

danas kapa pod kojom čovjek postane nevidljiv, i sto čuda: on nas vidi, a vi njega ne vidite! Neće vam danas niko pokazati mjesto gdje su vile svu noć kolo vodile i za njima ostao trag, jer vile više ne igraju. Ne stvara ih više ljudska mašta, i za toliko je siromašnija. Šta je ostalo od maštanja i pričanja o Jerini, koja je počela da gradi ćupriju od svoga grada do oblaka, i izgradila bi je da se oblak nije pomakao. Samo su pisci ti koji svoje ćuprije mogu da izgrade do oblaka, jer literatura i jest uzdizanje do neba i oblaka – a ona to može jer je sva "nestvarna", sva iz mašte, iz snova, iz imaginacije, a to najbolje može poezija, jer ona je "izvidnica" u literaturi – ide daleko naprijed ispred proze i ispituje šta se može a šta ne može...

Upravo u ovom Ćamilovom odgovoru i meditaciji o fantastici i čudima, o literaturi koja ih prati – sadržan je bitni elemenat cjelokupnog njegovog stvaralaštva, i prozi i poezije; u prozi koja se lako da prevesti na raznovrsne oblike poetskog iskaza, i u poeziji, koja se obrnutim postupkom, može prevesti u poetsku prozu. Jer njegove proze i pjesme su satkane od iste pređe, od snova i mistike, od mudrih razgovora budnih sanjalica, koje ne podliježu krutim podjelama kad je što u kojoj formi iskazano. Njegova umjetnost čaranja riječima je najbliža onom mitskom vremenu kad je, po narodnom vjerovanju, "sve hodilo i zborilo".

Slijedeći svoj osjećaj ritma i punoću iskaza, Sijarić je u svim književnim formama (poeziji, pričama i romanima) često apostrofirao izvjesne riječi poetskog senzibiliteta, ostvarujući tako svojevrsnu invokaciju, koja se čestim ponavljanjem pretvarala u osoben i prepoznatljiv stvaralački manir ovog pisca. Primjerice: *i nad njima cvijet bijel* (Bunar), *O, Šer-Ane* – mnogo puta ponovljene riječi u romanu Konak, ili: *O, viđeni, o učeni, o poštovanja dostojni, O, među ljudima odabrani, u umu bistri, u srcu meki, u jeziku štedljivi, u knjizi učeniji od svih naučenih, u dobru bolji od svih dobrih, u sreći srećniji od svih srećnih – čuj me, kadijo fojnički, u Fojnici, u Bosni, daidžo moje žene, i počuj što ti u ovom pismu govorim o bolesti moje žene...*

Svjesno potencirajući ovakve invokacije, Sijarić nije samo postizao poetsko poetiranje, ni samo *ritam*, do koga je posebno držao, već je ostavljao i osoben *znak prepoznavanja*, po kome se identifikuje njegov stil i odlikuje njegovo djelo.

Očekivati je bilo da Ćamil Sijarić lako piše, kao što lako i sa zanosom govori, ne žureći i ne ispuštajući ništa što je bitno za priču, možda varirajući i mijenjajući poneki detalj koji bi mu se u tom trenutku učinio ljepšim i pravim. Ovo su mogli da osjete i zapaze samo slušaoci koji su više puta

čuli njegovu priču. Te jedva uočljive promjene zavisile su od skupa kome priča i mjesta gdje priča, a i tu je imao pravu mjeru i bio nepogrešiv, jer, znao je, uzalud je pričati ako pričom ne bude očarao one kojima priča, ako ih ne zanese i općini, sa željom da ga slušaju dok ima volje i vremena za priču.

U intervjuima koje je davao različitim povodima i u različitim fazama života i rada, na pitanje kako piše – odgovarao je skoro istovjetno. Evo tri odgovora na to pitanje, iz tri različita životna doba: *Kako pišete, sporo ili brzo? Po trenutnoj inspiraciji ili unaprijed smišljenom planu?*⁵ Sijarić odgovara: *Pišem sporo. Užasno sporo. Ali malo brišem. Imam čitave radnje unaprijed sređene u glavi i kad pišem, najviše vodim računa da to što kažem, kažem onako kako sam zamislio i stilski bar pristojno uobličim.* U intervjuu datom Muratu Baltiću na pitanje: *Kako se, po Vašem mišljenju, postaje pisac?* – Sijarić odgovara: *Pišući – i brišući...! Tako da ostane ono što ne otpadne, što se ne izbriše, što je dobro. Ja malo brišem, to jest ne stavljam na papir rečenicu dok je, neka tako kažem, preko vruća srca ne previjem, dok je u mašti konačno ne sredim. Ja ovo radim polako, ja uopšte pišem sporo, hoću da kažem: dugo "kapljem" nad papirom: Kad bi olovka imala jezik, ona bi me pitala zašto je držim u ruci kad njom ništa ne "mrčim". Isto tako bi me i stolica pitala zašto toliko sjedim, a papir preda mnom prazan. Ovdje hoću da dopunim odgovor na Vaše pitanje kako se postaje pisac. Postaje se, da prosto kažem, sjedeći. Za pisca su važne dvije stvari: da je talentovan – i sposoban da dugo sjedi...*

Zanimljiv je takođe Sijarićev odgovor, u istom intervjuu, na primjedbu M. Baltića: *U jednom društvu u Beogradu započela se priča o Vama. Rečeno je da ste prepričali sadržinu romana Raška zemlja Rascija prije nego što je on objavljen i da je Vaša usmena priča čak bolja od pisanog romana. Otkud kod Vas to zanimljivo pričanje?* Sijarić odgovara: *Bilo bi bolje da ste me upitali otkud kod mene toliko pričanje. Ja za sebe ponekad kažem da sam kao kakva snaša koja ne umije da prestane. Da Vam kažem ovo: ja se ne osjećam slobodnim čovjekom, iaoko mi niko tu slobodu ne prikraćuje. Ne znam otkud je to u meni, ali znam da sam savršeno slobodan onda kad pričam... Ono čega je uvijek malo nama ljudima, to je pričanje, to je oslobađanje uz priču, i ako za čim ima da zažalim kad umrem, to je što se nismo dovoljno napričali! Šta je to pričanje? To je nizanje riječi i odgonetanje njihovog značenja – a sa odgonetanjem značenja riječi*

⁵ Grozdana Olujčić: *Pisci o sebi*, Mlado pokoljenje, Beograd, 1959.

počinju sve velike knjige, a i mnoga književna djela... Pitali ste me o romanu Raška zemlja, jesam li ga bolje ispričao u tom društvu nego što sam ga napisao? Jesam. Kad pričam, komotan sam, kad pišem, "stegnem se". To je kao da stanem pred fotografski aparat – a tada se valjda svi "ukipimo". Pisanje je javna riječ, i nema javne riječi pred kojom ostanete na nogama, posrnete ili padnete, otkud kod mene strah od pisanja, od te javne riječi.⁶

U trećem intervjuu, pred kraj života, datom Hasniji Muratagić Tuni, na pitanje: *Pišete li u jednom dahu* – Sijarić odgovara: *Ne. Dugo živim sa sadržajem. Teško misli prenosim na papir. Pišem sporo, ali dugo sjedim i dugo držim olovku u ruci. Desi se da danima ne napišem ni jednu riječ. A za mene kažu da sam velika pričalica. Jesam. Priznajem. Hoću sve da napišem, sve što znam. Onda vas priča opije kao lijepo piće. I tada nijesam volio da vidim dno čaše u kojoj je to piće. Ne volim da ćutim, samo se na groblju ćuti... Imao sam o mnogo čemu pisati. O jadima, nevoljama i pustim željama, mojim, mojih poznanika, mojih prijatelja. A mnogo ih je. Za to je malo jedan ljudski vijek. Eh, što se ne živi bar dvjesto godina pa da se lijepo ispričamo... Pisane riječi se bojim. A da pričam volim, vjerujem da pričanje i putovanje produžuju život.*⁷

Kao što se vidi, Sijarić istovjetno odgovara, svejedno što je između razgovora koje smo naveli proteklo dosta vremena. Pored svega što je Čamil ispričao o svom književnom radu, ipak ostaje, ako ne nedoumica, a ono izvjesni paradoks: da neko ko tako lijepo i zanosno priča, kao što je pričao Čamil Sijarić, *teško i sporo piše*. Iz Čamilovih odgovora može se pretpostaviti da on prvenstveno pripada onom soju pisaca koji na osnovu usmenih sižea i motiva stvaraju umjetničku priču. Tu vertikalnu stvaranja umjetničkih djela, kako smo na početku istakli, na osnovu poznatih motiva i sižea, možemo pratiti na primjerima Homerove *Ilijade* i *Odiseje*, jer su se vremenom iskristalisale najbolje varijante, koje su znatno kasnije zabilježene u Homerovim tvorevinama. Isti je slučaj i sa fantastičnim istočnjačkim pričama, koje su iz usmene tradicije prešle u pisanu formu (*Hiljadu i jedna noć*). Ili recimo, kako je bilo potrebno da u naše vrijeme 1933. i 1935., te 1951. godine američki naučnici Milman Parry i Albert Bates Lord u dva navrata, zabilježe od narodnog pjesnika – pjevača Avda Međedovića iz Bijelog Polja izvrsnu epsku pjesmu *Ženidba Smailagić Meha*,

⁶ Murat Baltić: *Riječi i vrijeme* (Razgovor s Čamilom Sijarićem), Zbornik Sjenice, br. 3-4, Sjenica, 1988.

⁷ Hasnija Muratagić Tuna: *Tamo gdje se teško živi – lijepo se govori* (Intervju sa Čamilom Sijarićem), Almanah, Podgorica, 1994.

obima 12311 stihova, na osnovu koje su s uspjehom postavili tezu o nastanku *Ilijade i Odiseje*, tj. dali značajan prilog rješavanja tzv. *homerovskog pitanja*.⁸

Za razliku od Ćamila Sijarića, koji je lako i bajkovito pričao, ili Avda Međedovića, koji je danima stvarao i kazivao svoje stihove, kod mnogih značajnih pisaca usmeno pripovijedanje je šturo i škрто, gotovo da je u nekoj obrnutoj srazmjeri s darom, umijećem i ljepotom pisanja. Na slično pitanje (kako piše), koje postavlja sam sebi, Meša Selimović odgovara: *Na moju veliku žalost, mada volim ljude koji pričaju...ja nisam umio da usmeno ispričam neki događaj koliko-toliko organizovano, i sve do danas, cijelog života, toliko zapletem ono što hoću da kažem, da se ljudi s čuđenjem zagledaju, naročito ako hoću da kažem o onome što pišem. U početku sam bio nesrećan zbog te mane, kao da sam mutav ili gluh. Poslije sam uvidio da sposobnost pričanja i dar pisanja rijetko kad idu zajedno, i teško se nalaze kod jednog čovjeka, čak se, izgleda, isključuju. Svi dobri kozeri koje poznajem, nisu pisci. Ivo Andrić je odgovorio jednom novinaru na vrlo jednostavno pitanje – koju knjigu nosi na ljetovanje: – Meni su do sada valjda deset puta postavljali to pitanje na početku leta. Nisam umio da im odgovorim. Ima ljudi koji teško govore. Ja sam od tih. To je kao neka vrsta uzetosti.*⁹

Za djela koja smo pobrojali i pomenuli, sve do djela Ćamila Sijarića, evidentna je još jedna zajednička karakteristika, a to je *uljepšavanje* ili *kićenje* umjetničkog izraza, bajkovito čaranje riječima, koje nikad nije samo sebi svrha već je, prije svega, izraz shvatanja funkcije i značaja umjetničkog djela, težnja da se ono što se ima reći kaže na što zanimljiviji i prijemčiviji način, da pored toga što može da zabavi i razonodi, ima pretenziju da bude zapamćeno i da traje. To se da uočiti i u djelu *Ženidba Smilagić Meha* Avda Međedovića, koje je, iako ostvarena u formi epske pjesme, u stvari, uslovno rečeno, svojevrsni roman u stihovima. Jer, ovaj talentovani epski pjesnik-pjevač uspio je da fabulu od kojih hiljadu-dvije stihova, koje je čuo i naučio iz "pjesmarice" koju mu je čitao neki pismeni šegrt u časovima dokolice u trgovinskoj radnji u Bijelom Polju, kazujući je kasnije američkim naučnicima (Milmanu Periju i Albertu Batesu Lordu) naveze i nakiti do fantastičnog obima (12311 stihova).

I kod Ćamila Sijarića je ova odlika *kićenja* i *ukrašavanja* veoma zastupljena u svakom njegovom djelu, u pričama, romanima i u lirici. Sudeći

⁸ Albert B. Lord: *Pjevač priča*, Idea, Beograd, 1990.

⁹ Meša Selimović: *Sjećanja*, BIGZ, Beograd, 1983.

po onome što je rekao o svom stvaranju, ako svaka njegova priča i nema u osnovi anegdotski zametak, ono je sigurno da je on, dugo bdijući nad praznim papirom, s olovkom u ruci, prvo stvarao u usmenom obliku, varirao i mjerio svaku riječ i rečenicu. Jer kako bi drukčije znao da od riječi do riječi prepriča čitav roman *Raška zemlja Rascija* (kako je sam potvrdio), već tako što ga je prvo stvorio u usmenoj formi.

